

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою
«Економіка та планування бізнесу»

на тему: **«Розробка програм розвитку малого і середнього підприємництва в Україні»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Мрук Марина Миколаївна _____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н, доцент

Доброва Наталя Василівна _____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Малі та середні підприємства (МСП) відіграють вагомий роль у створенні національної економіки у всьому світі й в Україні зокрема. Саме малий та середній бізнес є основою економічного та соціального розвитку держави, адже вони є джерелом розвитку інновацій, створення нових видів економічної діяльності та робочих місць.

Сучасні тенденції розвитку економічно-соціальної ситуації в Україні набувають ознак комплексності, інституційності та взаємодоповнюваності процесів у зовнішньому середовищі. Ці явища обумовлюють необхідність наукового пошуку нових механізмів і методів стратегічного управління, зокрема у сфері підтримки та розвитку малого та середнього підприємництва (МСП).

Зарубіжний і вітчизняний досвід впровадження програм розвитку МСП дозволяє виділити основні напрями, які покращують роботу бізнесу. Разом з тим стратегії кожної держави характеризуються певними особливостями, оскільки вони об'єктивно мають унікальний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів на підприємницьке середовище країни. Науково-методичні рекомендації стратегій розвитку підприємств та планів їх імплементації повинні розглядатися через призму інституційного управління.

В умовах трансформаційних змін недостатньо досліджена проблема створення програм підтримки та розвитку малого та середнього бізнесу. Особливо це стосується сфери державної політики, яка має базуватись на комплексному використанні аналітичного інструментарію, визначаючи кількісні і якісні характеристики підприємств, ступінь розвитку інфраструктури тощо. Сучасний стан державної підтримки малого та середнього бізнесу характеризується нестійкою структурою, що в основному зумовлюється низькою ефективністю моніторингу та імплементації Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Питанням теорії і практики створення програм підтримки розвитку МСП присвячені роботи провідних вчених: Т. Васильєва, І. Вишневецький, О. Вовчак, О. Власюк, Л. Воротіна, В. Геєць, Н. Доброва, С. Дрига, Н. Поповенко, Т. Ковальчук, Р. Кірхнер, А. Краковська, І. Корякін, В. Кузьменко, В. Майборода, Н. Міняйло, О. Мицак, М. Осипова, Н. Педос, Н. Сментина, Д. Ляпін, К. Шафранова, І. Чуй. А також ряд міжнародних та вітчизняних організацій та аналітичних центрів: USAID, Організація економічної співдружності та розвитку, Центр економічних стратегій, Європейська Бізнес Асоціація, Офіс ефективного регулювання BRDO та інші.

Проте проблема використання інституційного підходу до створення, моніторингу та імплементації програм розвитку малого та середнього підприємництва залишається за межами переважної частини досліджень, що і обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Мета кваліфікаційної роботи – теоретичні, методичні та прикладні аспекти розробки програми розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Завдання дослідження:

- дослідити економічну сутність малого та середнього підприємництва;
- охарактеризувати елементи державної інфраструктури підтримки МСП в Україні;

- дослідити міжнародний досвід підтримки малого та середнього підприємництва;
- проаналізувати діяльність МСП в Україні;
- надати оцінку підприємницького середовища в Україні;
- проаналізувати програми підтримки МСП в Україні;
- розробити можливості імплементації зарубіжного досвіду у сфері розвитку мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні;
- розробити напрями вдосконалення фінансового механізму розвитку підприємництва в Україні;
- розробити рекомендації щодо створення екосистеми розвитку підприємництва в Україні.

Предмет дослідження є теоретичні положення, основоположні принципи, методи і практичні рекомендації щодо розробки програми розвитку МСП в Україні.

Об'єктом дослідження – процес розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань в роботі використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: теоретичного узагальнення – для визначення й ролі малого та середнього підприємництва; дедукції – при узагальненні положень розвитку бізнесу, виявлення проблем його розвитку та необхідності державного регулювання; логіки, аналізу і синтезу, аналогій – для вивчення закордонного досвіду; статистичного аналізу – для дослідження ситуації розвитку МСП бізнесу у вітчизняній економіці, SWOT-аналіз для оцінки підприємницького середовища.

Обробка даних здійснювалася з використанням пакету EXCEL для Windows.

Інформаційна база дослідження. Закони України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, укази Президента України, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства економіки, торгівлі та сільського господарства, матеріали аналітичних центрів та звітів міжнародних організацій, матеріали періодичних наукових видань, матеріали наукових конференцій, дослідження вітчизняних і зарубіжних учених-економістів у сфері розвитку малого та середнього бізнесу.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (55 найменування) та 6-х додатків. Загальний обсяг роботи становить 88 сторінок. Основний зміст викладено на 72 сторінках. Робота містить 7 таблиць, 15 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти державного регулювання малого та середнього підприємництва**» розглядаються теоретичні засади підприємницької діяльності в Україні: визначено роль та значення малого та середнього бізнесу, розглянуто державну інфраструктуру підтримки МСП, досліджено міжнародний досвід впровадження державних програм підтримки підприємництва.

У другому розділі «**Оцінка програм підтримки для малого та середнього підприємництва в Україні**» проаналізовано діяльність малого та середнього

підприємництва, проведена оцінка підприємницького середовища в Україні та проведений аналіз діючих програм підтримки мікро-, малого та середнього бізнесу.

У третьому розділі **«Напрями удосконалення програми розвитку мікро-, малого та середнього підприємництва»** запропоновано напрям вдосконалення фінансового механізму підтримки мікро- та малого бізнесу та рекомендовано створення екосистеми підтримки МСП на національному рівні.

ВИСНОВКИ

У роботі досліджуються теоретичні, методичні та прикладні аспекти розробки програм розвитку малого і середнього підприємництва в Україні та зроблено наступні висновки.

1. Мале та середнє підприємництво є невід’ємною рисою будь-якої ринкової господарської системи, без чого економіка і суспільство в цілому не можуть розвиватись. Економічна сутність та значення малого та середнього бізнесу полягають у впливі МСП на загальноекономічні державні процеси: забезпечення зайнятості, розвиток науково-технічних та інноваційних напрямів, демонополізація та створення конкурентного підприємницького середовища.

2. Над створенням та реалізацією програм підтримки і розвитку малого та середнього підприємництва в Україні працюють ряд установ як на національному, так і регіональному та локальному рівнях. Основними елементами державної інфраструктури підтримки МСП в Україні є Кабінет Міністрів України та Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Верховна Рада України та профільні комітети, органи місцевої влади та самоврядування, а також міжнародні установи, банки та бізнес-асоціації. При цьому ефективність їхньої роботи залежить від комунікації та співпраці між установами.

3. Дослідження міжнародного досвіду підтримки МСП свідчать, що інституційна підтримка розвитку малого та середнього підприємництва є запорукою сталого зростання та посилення роботи бізнесу зокрема та країни в цілому. Перед початком реалізації системи підтримки, на державному рівні утворюється стійка система інституцій, що забезпечує рівномірний доступ до інформації, координацію та підтримку програм розвитку підприємництва.

4. Проведений аналіз діяльності МСП в Україні свідчить про вагомую роль малого та середнього підприємництва в економічному та соціальному розвитку держави: у секторі підприємництва саме представники МСП створюють понад 60% обсягу реалізованої продукції та обсягу доданої вартості, забезпечуючи понад 80% зайнятості. До галузей з найбільшою кількістю підприємств, де працює до 250 найманих працівників, відносяться торгівля, сільське господарство та будівництво, при цьому великі підприємства переважають у промисловості та транспортній галузі. За даними 2018 року представники середнього, малого та мікропідприємництва становили 99,97% всіх підприємств, при цьому на їх долю припадало 81,56% загальної зайнятості в підприємстві, 61,81% загального обсягу реалізованої продукції та 61,26% створеної у підприємстві доданої вартості.

5. За результатами SWOT-аналізу проведена оцінка підприємницького середовища, яка свідчить, що основні перепони для розвитку підприємництва

зосереджені у сфері фінансів, а саме: розмір та адміністрування податків, високі кредитні ставки і низька обізнаність підприємців щодо можливостей залучення фінансів, що ускладнює не лише доступ до інформації, а й зменшує довіру підприємців до таких програм; адміністративно-організаційній: тиск контролюючих органів; просвітницько-навчальній: нестача знань та досвіду, а також кваліфікованих кадрів. Окремо варто виділити загальнодержавні проблеми як війна на Сході, політична нестабільність, інфляція та початок світової економічної кризи через пандемію коронавірусу.

6. Проведений аналіз програм підтримки МСП в Україні свідчить широкий спектр програм підтримки МСП як зі сторони державних інституцій, так і з сторони банківських структур, міжнародних установ та неурядових організацій. Наразі діють програми фінансової підтримки – часткової компенсації ставки кредитів та грантові програми; цільової підтримки аграрному сектору; загальні навчальні та інформаційні портали. У 2018 році був створений Офісу розвитку МСП при Міністерстві розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, що мав стати центром державної діяльності з питань МСП. Однак основною проблемою залишається координація роботи органів державної влади, а також просування можливостей для підприємців в регіонах, містах та громадах, де підприємці менше довіряють державним та іншим організаціям та частіше не використовують додаткові можливості для розвитку власного бізнесу.

7. Проведений аналіз зарубіжного досвіду у сфері розвитку мікро-, малого та середнього підприємництва свідчить про наявність ініціатив, що мають схожий механізм підтримки МСП, зокрема у сфері надання консультацій та фінансових програм для бізнесу. Дослідження умов та алгоритмів зарубіжних практик допоможе адаптувати та впровадити найкращі з них в Україні: створення регіональних консультативних пунктів для підприємців, відкриття науково-дослідних організацій при університетах у партнерстві з бізнесом, розвиток кластерів та кооперативів підприємців.

8. Відповідно до аналізу напрямів вдосконалення фінансового механізму підтримки розвитку підприємництва в Україні свідчить про можливість удосконалення існуючої програми кредитування «Доступні кредити 5-7-9%» шляхом впровадження механізму посередництва між підприємцями та банками для проведення оцінювання заявок підприємців та надання консультацій. Такий механізм дозволяє об'єктивно та колегіально оцінювати заявки, розвантажить банківські установи та створить можливість для підприємців удосконалити кредитну заявку шляхом після професійних консультацій.

9. На основі дослідження зарубіжного досвіду та аналізу існуючої державної інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва рекомендується створити незалежний державний орган, що акумулює діяльність державних, комерційних та громадських установ у сфері підтримки та розвитку МСП, посилить міжустановчу комунікацію та запровадить нову модель реалізації Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні.

АНОТАЦІЯ

Мрук М.М. «Розробка програм розвитку малого та середнього підприємництва в Україні».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Економіка та планування бізнесу». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти державного регулювання малого і середнього підприємництва в Україні, проведена аналітична оцінка діяльності МСП та досліджено підприємницьке середовище для розвитку малого і середнього бізнесу в Україні.

Проаналізовано сучасний стан діяльності малого і середнього підприємництва в Україні, обґрунтовані можливості імплементації зарубіжного досвіду у сфері розвитку мікро-, малого та середнього бізнесу.

Запропоновано напрями удосконалення фінансового механізму підтримки розвитку підприємництва в Україні. Сформовано пропозиції створення екосистеми розвитку мікро-, малого та середнього підприємництва шляхом створення незалежного державного органу для координації програм підтримки бізнесу.

Ключові слова: мале та середнє підприємництво, бізнес, державні програми підтримки бізнесу, фінансова підтримка бізнесу, екосистема розвитку підприємництва.

ANNOTATION

Mruk M.M. «Working-out of programs of development of small and medium-sized entrepreneurship in Ukraine».

Qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 076 «Entrepreneurship, trade and stock exchanges» for the educational program «Economics and business planning». – Odessa National Economic University. – Odessa, 2020.

The work explores the theoretical aspects of state regulation of small and medium enterprises in Ukraine, provides an analytical assessment of SME activities and researches the business environment for the development of small and medium enterprises in Ukraine.

The author analyzes the current situation of small and medium-sized enterprises in Ukraine, justified the implementation of foreign experience in the development of micro-, small and medium businesses.

The author proposed directions for improving the financial mechanism to support micro-, small and medium-sized business development in Ukraine. The proposals to create an ecosystem for the entrepreneurship development by creating an independent government agency to coordinate business support programs.

Keywords: small and medium enterprises, business, state regulation of small and medium enterprises, financial support for business, the ecosystem of entrepreneurship development.